

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30612945>

6. Ухвала слідчого судді Обухівського районного суду Київської області від 9 квітня 2013 р. (Справа № 372/1583/13-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30526344>

7. Ухвала слідчого судді Луцького міськрайонного суду Волинської області від 5 червня 2014 р. (Справа № 161/8277/14-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47647399>

8. Ухвала Миргородського міськрайонного суду Полтавської області від 4 вересня 2015 р. (Справа № 541/1740/15-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/49626898>

9. Ухвала слідчого судді Краматорського міського суду Донецької області від 20 жовтня 2016 р. (Справа № 234/15807/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62206632>

10. Ухвала слідчого судді Веселинівського районного суду Миколаївської області від 6 липня 2016 р. (Справа № 472/590/16-к) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58817397>

11. Кучинська О.П. Роль принципів кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 – кримінальний процес і криміналістика / О. П. Кучинська. – К., 2013. – С. 5.

Кобзар Олександр Федорович
завідувач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПРИ ПРОВАДЖЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Докорінні зміни в соціально-політичних та інших умовах життя суспільства і держави на нинішньому етапі розвитку України, прийняття Конституції створили передумови для реформування системи кримінальної юстиції у напрямі подальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань України перед європейським та світовим співтовариством. Кримінально-процесуальне законодавство в останні роки зазнало змін, які були спрямовані на реалізацію вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [8].

Уперше в кримінально-процесуальній системі передбачено здійснення оперативно-розшукової діяльності в ході досудового розслідування у формі провадження негласних слідчих (розшукових) дій.

Одним із завдань кримінального провадження є забезпечення прав і свобод людини при здійсненні негласних слідчих (розшукових) дій, оскільки останнє передбачає втручання у приватне спілкування.

Негласні слідчі (розшукові) дії пов'язані із втручанням у приватне спілкування і завжди будуть такими, що обмежують право особи на приватність. Право на приватність є комплексним правом особи, яке означає територіальну, комунікаційну, інформаційну, фізичну приватність. Виходячи з конституцій-

них положень, у КПК України регламентовано підстави та порядок втручання у приватне спілкування, встановлено загальні засади провадження негласних слідчих дій, пов'язаних із обмеженням права особи на приватність [13; 16].

Так, за ознакою обмеження прав особи, закріплених Конституцією та законами України, негласні слідчі (розшукові) дії поділяються на дві групи: проведення яких не обмежує права особи і, відповідно, які пов'язані з обмеженням прав особи. Наприклад, проведення негласної слідчої (розшукової) дії зі зняття інформації з електронних інформаційних систем, регламентоване ч. 1 ст. 264 КПК України, безпосередньо пов'язане із обмеженням прав особи, задекларованих ст. 31, 32 Конституції [1], а ч. 2 цієї статті регламентує порядок здійснення зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем, або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту [14, с. 111].

Важливою ознакою демократичної держави при провадженні негласних (слідчих) розшукових дій є забезпечення прав та свобод людини. Забезпечення прав та свобод людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій покладається як на сторону обвинувачення (прокурор, органи досудового розслідування, оперативні підрозділи), так і на суд, зокрема на слідчого суддю. Кожен з них при прийнятті рішення щодо провадження негласних слідчих (розшукових) дій повинен дотримуватися міжнародно-правових норм, Конституції України, кримінальних процесуальних норм, законів України та інших нормативно-правових актів, які виступають гарантом забезпечення прав та свобод людини.

Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає забезпечення прав та свобод людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій як систему заходів щодо недопущення порушення прав і свобод людини та їх обмеження в межах, які допускаються Конституцією України.

Забезпечення прав та свобод людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій, крім вищевказаних законодавчих документів, також передбачено законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Адже негласні слідчі (розшукові) дії за своїми методами та заходами проведення є оперативно-розшуковою діяльністю, що здійснюється із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Громадяни України та інші особи мають право у встановленому законом порядку одержати від органів, на які покладено здійснення оперативно-розшукової діяльності, письмове пояснення з приводу обмеження їх прав і свобод та оскаржити ці дії.

Забороняється оприлюднювати або надавати зібрані відомості, а також інформацію щодо проведення або не проведення стосовно певної особи оперативно-розшукової діяльності до прийняття рішення за результатами такої діяльності. Питання оприлюднення або надання такої інформації після прийняття рішення регулюється законом.

Одержані внаслідок оперативно-розшукової діяльності відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини, якщо вони не містять інформації про вчинення заборонених законом дій, зберіганню не підлягають і повинні бути знищені. Відомості, одержані внаслідок оперативно-

розшукової діяльності, щодо підготовки до терористичних актів чи їх вчинення окремими особами та групами, зберігаються до 5 років.

Не підлягають передачі і розголошенню результати оперативно-розшукової діяльності, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини. За передачу і розголошення цих відомостей працівники оперативних підрозділів, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні оперативно-розшукової діяльності чи стали відомі по службі або роботі, підлягають відповідальності згідно з чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

Здійснення заходів щодо забезпечення прав та свобод людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій покладається не тільки на прокурора та орган досудового розслідування, а й на суд.

Сьогодні існує загроза порушення конституційних прав особи, оскільки відсутній контроль за припиненням подальшого втручання в приватне спілкування у кримінальному провадженні – фактичні дані про злочин чи про особу вже отримані, а строк дії ухвали слідчого судді ще не закінчився.

У такому випадку прокурор має прийняти процесуальне рішення у вигляді постанови про припинення негласної слідчої (розшукової) дії та повідомити про це слідчого суддю письмово.

На нашу думку, забезпечення прав та свобод людини при провадженні негласних (слідчих) розшукових дій повинно поєднуватись з дотриманням законності та верховенством права. Саме одночасне поєднання цих принципів, а не окремо застосування їх один від одного, є дотриманням прав та свобод людини при провадженні негласних (слідчих) розшукових дій. Адже саме законність визначає підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а не будь-які інші обставини, наприклад оперативна обстановка та ін. Постійне та неухильне дотримання норм міжнародного права, норм КПК України, законів та інших нормативно-правових актів є однією з принципових вимог законності і важливою умовою забезпечення прав та свобод людини.

Тому при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій слід враховувати, що права і свободи людини захищені Конституцією України, на які ніхто не може посягати, і забезпечують людині можливість бути під захистом режиму законності та верховенства права.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page>.

2. Декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>.

6. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

7. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. №

2135-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/page>.

8. Концепція реформування кримінальної юстиції України : Указ Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року "Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>.

9. Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів : Указ Президент України від 07 листопада 2005 р. № 1556/2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556/2005>.

10. Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства : Постанова Пленуму Верховного суду України від 28 березня 2008 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua>.

11. Про затвердження Порядку отримання дозволу суду на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання добутої інформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2007 р. № 1169 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1169-2007-п>.

12. Про тимчасовий порядок розгляду матеріалів про дачу дозволу на проникнення до житла чи іншого володіння особи, накладення арешту на кореспонденцію і виїмку поштово-телеграфних установ та зняття інформації з каналів зв'язку (телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції) : Лист Верховного Суду України від 19 листопада 1996 р. № 16/6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v16_6700-96.

13. Скулиш Є.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / Є.Д. Скулиш // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2 (26). – С. 15-23

14. Скулиш Є.Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за кримінальним процесуальним кодексом України / Є. Д. Скулиш // Наук. вісник Чернівецького ун-ту. – 2012. – № 618. – С. 108-114.

15. Стефанів Н. Дотримання прав особи при наданні дозволу на втручання в приватне спілкування. Практика Європейського суду з прав людини / Н. Стефанів // Слово Національної школи суддів України. – 2013. – № 1 (2). – С. 32-38.

16. Тертишник В.М. Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі : монографія / В.М. Тертишник. – Дніпропетровськ : Юрид. акад. МВС України, Арт-Прес, 2002. – 432 с.

Ангеленюк Анна-Марія Юріївна
доцент кафедри кримінального процесу
Львівського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Під час протидії злочинності важливу роль відіграє кримінально-процесуальне затримання, так як запобігає можливій втечі підозрюваної особи, що в подальшому сприяє виконанню завдань кримінального судочинства. Окрім цього, вчасно та ефективно проведене затримання підозрюваної особи